

KAFKASLAR PALEOLİTİĞİ

Kafkasya, Karadeniz ve Hazar Denizi arasında geniş bir köprü oluşturan ve güney Rusya stepleri ile Yakın Doğu'nun yaylalarını birbirine bağlayan önemli bir bölgedir. Özellikle 2000'li yıllarda Gürcistan'ın Dmanisi sitinde yaklaşık G.Ö. 1.8-1.7 milyon yıla tarihlenecek Homo *erectus* kalıntılarının ortaya çıkması ve ilk hominidlerin Afrika dışına yayılmasında ana yollardan biri olmasıyla büyük önem kazanmıştır. Her ne kadar bölgenin endemik fauna ve florasından kaynaklanan yaşlandırma zorlukları bulunsada bölgede Orta Pleistosen döneme ait çok sayıda prehistorik yerleşimler mevcuttur.

Mağara yerleşimleri açısından oldukça zengin olan bölgede, Achalkalaki gibi açık hava yerleşimleri çok nadirdir. Özellikle Alt Paleolitik döneme ait Acheuléen endüstri, Azych, Kudaro ve Treugol'naja gibi mağaralarda biriken Orta Pleistosen dolgulardan bilinir.

Kafkasya'nın kuzey bölümü steplerle kaplıdır. Orta bölümleri Büyük Kafkas Dağları ile çevrilmiştir. Güney Kafkasya ise Colchis ovaları ve Kura Havzasını içine alan Transkafkas depresyonuyla şekillenmiştir. Volkanik Transkafkas platosu da Ermenistan'ın kuzey dış kısımları ve İran platosu ile çevrilidir. Kuzeyde Kuma-Mantysch Havzası ve güneyde Aras Nehri coğrafik anlamda Kafkasya'nın doğal sınırlarını oluşturmazlar. Her iki görünümde de bölgede belirgin hiçbir farklılık yoktur. Hem kuzey ve güneyden bölgeye varış hem de Yakın Doğu ile ilişkiler Kafkasya'nın Paleolitik yerleşimlerinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

Kafkasya'da bölgesel olarak görülen çok büyük farklılıklar temelde topoğrafyadan kaynaklanır. En önemli iklim sınırları, Kafkasya'nın kuzey yamaçları ile Büyük Kafkas Dağları'nın sırtlarında görülür. İklim sınırlarının sıcaklık ve yağış miktarı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Büyük Kafkas Dağları iklim alanlarını ikiye böler: Kuzey Kafkas İklim Alanı ve Transkafkas Subtropikal İklim Alanı olmak üzere... Ayrıca topoğrafya Kafkasya'yı çok çeşitli yerel iklim alanlarına ayırır. Bakı kısmının iklimi ile Kafkasya'nın dışındaki düzlüklerin orta kısımları Güney Rusya steplerine benzerlik gösterir. Karadeniz Bölgesi'nde Doğu Akdeniz iklimi vardır. Orta Asya steplerinin etkisi ise Kura Havzası'nda ve Kafkasya'nın doğu tarafında oldukça belirgindir. Volkanik Transkafkas platolarındaki kıta iklimine kuraklık hâkimdir. Farklı bitki örtüsü kuşaklarının belirlenmesinde de yükseklik etkilidir. Bölgenin yukarılarına doğru çıkıldıkça dağlarda yıl boyu kar ve buzullar gözlemlenir.

Kafkasya'nın en fark edilir özelliği Colchis'te (Satı Gürcistan) bulunan ve artık görülmeyen bir bitki örtüsüdür. Colchis flora çekirdeği Tersiyer (III. Zaman) türlerinden kalmadır. Kafkasya'da bulunan türlerin %20'si yöreseldir ve yalnızca Colchis'te bulunur. 6000'den fazla bitki türü saptanmıştır. Hâlbuki Rusya'nın geniş ovalarında bile yalnız 3500 çeşit bitki türü bilinmektedir. Hayvan türlerinin sayısı 130'dur.

Özellikle Colchis Bölgesi'nde zengin ormanlık arazi bulunmaktadır ve sayısız vahşi bitki türünü de kendi içinde barındırır. Bu bölgedeki Paleolitik yerleşimlerden de anlaşılacağı gibi uygun iklim koşulları ve zengin yiyecek türleri insanlar için çok cazip olmuştur. Buzul dönemi boyunca Colchis Bölgesi hem insanlar hem hayvanlar hem de bitkiler için önemli bir sığınak olmuştur. Transkafkas yaylalarının doğu eteklerinde ve Büyük Kafkas'lardaki mağara ve sığınaklarda kireçtaşı yapı görülür. Colchis Bölgesi'ndeki (Soçi'den Güney Osetya'daki Kudaro Mağarasına kadar) kuzey yamaçların tamamı, hemen hemen karstik bir kuşakla çevrilmiştir. Colchis'teki güney yamaçların nemli ve yumuşak iklim kuşağında yer alan batı kısmında karstik şekillerin çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Her yükseklikteki bu mağara ve kaya sığınaklarının birçoğunda Paleolitik yerleşimler keşfedilmiştir. İçlerinde Kudaro I ve III ile Cona da yer alır.

Kafkasya, taş aletlerin üretiminde kullanılan birçok hammaddeye sahiptir. Ulaşılabilir silisli, tortul ve volkanik kayalar Paleolitik Çağ'da birçok alet yapımında kullanılmıştır. Çakmaktaşı, kuvarsit, kumtaşı, silisli kireçtaşı, şist ile obsidiyen, bazalt ve andezit gibi volkanik hammaddeler, Transkafkasya'nın yukarılarında bulunan tektonik bölgelerde mevcuttur.

Özetle kısmen ılıman bölgede kısmen subtropikal bölgedeki Kafkasya'nın durumu, dağlık bölgelerin oldukça yüksek çevrede ve çok yüksek bir bölgede oluşu, kuzeydeki geniş stepler, güneydeki yaylalar, bölgenin doğal çevresindeki istisnai çeşitlilik ile bölgedeki yiyecek ve hammadde kaynaklarının bolluğu, 6000'e yakın bitki türü, 130'a yakın hayvan türü ve ayrıca bölgede Paleolitik insanlar tarafından kullanılmış olan tüm sedimanter ve volkanik kayaç türlerinin varlığı ve bölgedeki mağara ve kaya sığınaklarının bolluğu prehistorik arkeoloji açısından Kafkasların önemini ortaya koyar,